

BESLUT

2014-06-09

Dnr: 14/00583

SAKEN

Studio Ett, P1, 2014-03-04, inslag om svenska högerextremister som reser till Ukraina; fråga om opartiskhet och bestämmelsen om mediets genomslagskraft

BESLUT

Inslaget fälls. Granskningsnämnden anser att det strider mot bestämmelsen om radions särskilda genomslagskraft.

FÖRELÄGGANDE

SR ska på lämpligt sätt offentliggöra nämndens beslut.

INSLAGET

Inslaget handlade om att svenska högerextremister reser till Ukraina för att stödja de nationalistiska krafter som finns i landet. I inslaget blev NN, som sagt upp sig från sitt arbete för att stödja dessa nationalistiska krafter, intervjuad. Inslaget påannonserades på följande sätt.

Och just nationalistiska och nynazistiska krafter har efter Ukrainas före detta president Janukovyjtj, efter att Janukovyjtj flytt från makten, fått större politiskt inflytande i landet. Det säger i alla fall Putin. Det högerextrema partiet Svoboda har fått höga poster, bland annat vice premiärminister. Och det här, ja det lockar nu högerextrema och sympatisörer till nazistiska Svenskarnas parti till Ukraina för att ge stöd till den nationalistiska revolutionen och NN från Sundsvall har sagt upp sig från jobbet för att resa till Ukraina.

NN berättade bland annat inledningsvis i intervjun att han var politiskt knuten till Svenskarnas parti. I intervjun som följde sades bland annat följande.

(Reporter) – Vem är det ni har kontakter med i Ukraina? (NN) – Det är väl de nationalistiska krafterna som har varit aktiva i, under revolutionen här på Majdanstorget bland annat. Det är ett flertal olika. (Reporter) – Det har tidigare pratats om Svoboda och Högra sektorn, tillhör de dem organisationerna? (NN) – Ah, de finns med. De har varit väldigt drivande under det som hände här på Majdanstorget så att genomföra något

sånt här utan kontakt med dem, det vore i princip omöjligt. (Reporter) – På vilket sätt har de varit drivande under, på Majdantorget menar du? (NN) – Det är oftast de som har gått i täten och tagit konfrontationen med Janukovyjtjis soldater och poliser för att nå de framgångar man har gjort. (Reporter) – Varför för de den kampen på, på Majdantorget? (NN) – De är ju intresserade av ett nytt Ukraina för ukrainare. Utan korruption och med nationella krafter som driver landet framåt. (Reporter) – Vad betyder nationella krafter som för landet framåt? (NN) – Det betyder egentligen det vi ser i dag. Att till exempel Svoboda sitter i regeringsställning med ett antal viktiga positioner inte minst i regeringen. Högra sektorn har ett visst inflytande och även andra nationella grupperingar. (Reporter) – Vilken typ av inflytande hoppas du på att de ska få i parlamentet? (NN) – Förhoppningsvis så kommer de att hamna i en total regeringsställning där de har all makt. Där de kan driva det igenom utan EU, Nato, ryska judiska oligarker, liberala som de facto har legat bakom stor del av korruptionen här i Ukraina. (Reporter) – Varför vill du hjälpa ukrainarna i den kampen? (NN) – Som jag ser det nu är ukrainska nationella i lite av en ödeskamp. De, de står och väger på att nå sitt mål och ju fler vi är som kan komma hit och hjälpa till att få dem att nå sina mål desto bättre. Så att för mig var aldrig valet särskilt svårt utan det var bara att sätta sig på ett flyg ner och ta kontakt med de nationalisterna som fanns på plats. Ställa sig till deras förfogande. De är i behov av folk som kan underlätta i deras arbete, om det nu är sopa gator, bre smörgåsar, hålla utbildningar i fältsjukvård eller vad det nu må vara. (Reporter) – Men vad är det för Ukraina som som ni gemensamt vill se? Alltså vem är det som inte får vara där så att säga? (NN) – Vem som inte får vara där, det är ju Ukraina, det etniska Ukraina det är vad vi strävar efter där. Sen får väl de som inte är etniska Ukraina de får väl leta sig hemåt till sina egna länder. (Reporter) – Men vem definieras som etnisk ukrainare? (NN) – Det är en jätte, jätteavancerad fråga som säkert inte är lämplig att ta sådär, men om de delar ett genetiskt ursprung med varandra. Till exempel så kan vi ju inte säga att en afrikan delar ett genetiskt ursprung med en vit ukrainare. Alltså hör han inte hemma här. Hans hemland är i Afrika någonstans. Utan vi får ju utgå ifrån de det etniska ursprunget. Och en kines är en kines, en vit ukrainare han är en vit ukrainare. (Reporter) – Men du som svensk har rätt att hjälpa till att hjälpa till med den här? (NN) – Å ja. (Reporter) – Ukrainska... (NN) – Vi delar ju trots allt ett västerländskt ursprung, både Ukraina och Sverige. Sen har jag inga som helst intentioner på att på nåt vis skulle bli kallad ukrainare eller någonting. Jag är svensk. (Reporter) – Hur länge tänker du stanna? (NN) – Det är ju obestämd tid. Jag har sagt upp mig från mitt arbete och lämnat allting hemma så vi får se när det här blåser över. Om det blåser över, då beger jag mig väl hemåt. (Programledare) – Mm så säger alltså NN från Sundsvall som har sagt upp sig från jobbet för att resa till Ukraina och det är alltså svenskar som lockas, det är Svenskarnas parti som lockas till Ukraina för att ge stöd då till den nationalistiska revolutionen där.

Därefter intervjuade programledarna en docent i historia vid Lunds universitet tillika expert på Ukraina, Ryssland och nationalistiska rörelser. Programledarna frågade bland annat docenten vilka grupper det var som svenskarna reste ner till Ukraina för att stödja och om de delade NN:s värdegrund. Docenten svarade att det var radikala grupper på högerkanten, som exempelvis partiet Svoboda, och att de delvis delade NN:s värdegrund. Programledarna frågade vidare om NN:s bild av situationen i Ukraina var riktig, om hans resonemang hängde ihop samt vilket syfte Svenskarnas parti hade för att resa ner. Docenten svarade att Svoboda var ett litet regionalt parti som inte skulle kunna få makten och att radikala grupper historiskt har deltagit i andra konflikthärjade områden, som exempelvis i Balkan, Syrien och Somalia. Docenten sa att konflikthärjade områden lockade en sorts konfliktturism och att NN:s uttalande om en nation som föds var väldigt konstigt. Enligt docenten var det som hände i Ukraina en

förstörelse av en europeisk grannstat. Avslutningsvis intervjuade programledarna Sveriges Radios (SR) utrikeskorrespondent i Ukraina som sa att Svoboda före revolutionen varit en marginell företeelse och inte skulle ta över makten.

ANMÄLNINGARNA

Inslaget har anmälts av fyra personer som är kritiska till SR:s intervju med NN. Anmälarna anför att NN var knuten till nynazistiska Svenskarnas parti och anser att han oemotsagd fick framföra sina rasistiska åsikter. Anmälarna anser att programledarna eller reportern som intervjuade NN borde ha beskrivit hans bakgrund och tagit avstånd från hans uttalanden.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

SR anser att inslaget överensstämmer med kravet på opartiskhet och med bestämmelsen om radions särskilda genomslagskraft och anför i huvudsak följande.

Studio Ett är Ekoredaktionens eftermiddagsmagasin som varje dag förklarar och belyser dagens viktigaste nyheter. Programmet innehåller längre reportage, debatter, utfrågningar och diskussioner. Samma dag som det nu aktuella programmet sändes hade Rysslands president Vladimir Putin för första gången kommenterat den ryska hållningen. Ett av Vladimir Putins bärande argument för Rysslands agerande på Krim var att den nya tillfälliga regeringen i Kiev, som hade stöd i väst, hade tydliga och oroande inslag av fascism och högerextremism. Samtidigt stod det klart att uttalade nazister och högerextrema svenskar valt att åka till Ukraina som frivilliga för att på plats stötta det högerextrema Svoboda i Ukrainas interimsregering. Samma regering som alltså stöttades av EU och västvärlden. Denna utveckling var relevant att försöka beskriva.

I påannonseringen kopplades NN tydligt till det nazistiska Svenskarnas parti och att han skulle åka till Ukraina för att stödja Svoboda i ”den nationalistiska revolutionen”. *Ekot* har beslutat att när det är relevant och väsentligt benämna Svenskarnas parti ”nazistiskt”. Det är en mycket negativ benämning som Svenskarnas parti i andra sammanhang vänt sig emot. I det nu aktuella sammanhanget var det viktigt att använda benämningen för att tydliggöra utgångspunkten i intervjun och även NN:s uttalanden.

Syftet var att problematisera bilden av den nya ukrainska regeringen och dess högerextrema kopplingar och de krafter utifrån som stödde den. I det sammanhanget var det relevant att få NN att med egna ord berätta om sina mål med resan. Reportern ställde korta, raka och enkla frågor. Det är en klassisk intervjuteknik med syfte att få den intervjuade att blotta sina verkliga åsikter. På

så sätt kan den intervjuade utveckla sina tankegångar och därigenom kan man visa hur extrema åsikterna är.

Redaktionen beslöt att i direkt anslutning till intervjun med NN i direktsändning intervjuar en docent i historia tillika expert på rysk och ukrainsk historia samt nationalistiska rörelser. Detta för att sätta intervjun med NN i ett större sammanhang. I det efterföljande samtalet med docenten fick han ge sin syn på NN:s rasistiska påståenden och NN:s och Svobodas gemensamma värdegrund samt det egentliga syftet med resan till Ukraina ifrågasattes.

De högerextremister som reste till Ukraina betecknades av docenten närmast som konfliktturister. Docenten satte också in NN:s förhoppningar om att det är en "nation som föds" i ett realistiskt perspektiv där de högerextrema krafterna bedömdes som betydligt svagare och mindre inflytelserika än vad NN påstod. Docenten menade att NN och Vladimir Putin hade fel när de påstår att det skulle vara fråga om en nationalistisk revolution. Docenten beskrev NN och övriga högerextremisters agerande i dessa sammanhang som "radikal nationalism". Dessutom intervjuades därefter SR:s korrespondent som även han tonade ner Svobodas betydelse på Majdantorget.

SR anser sammanfattningsvis att det framgick tydligt av sammanhanget vad NN representerade. Det framkom att det handlade om åsikter som var extrema och att den intervjuade hade nazistiska kopplingar. Flera av NN:s teorier blev också ifrågasatta av docenten i direkt anslutning.

AKTUELLA BESTÄMMELSER

SR ska utöva sändningsrätten opartiskt och med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i radion (14 § i sändningstillståndet). Kraven på opartiskhet och saklighet tillämpas enligt granskningsnämndens praxis i princip fullt ut på programledare, reportrar och andra som genom sin ställning i ett program kan uppfattas som företrädare för programföretaget. Med hänsyn till den vidsträckta yttrandefriheten kan kraven ställas lägre i fråga om intervjuade, debattdeltagare och andra så kallade tillfälliga medverkande.

Vid prövningen i ärendet aktualiseras kravet på opartiskhet i 14 § i SR:s sändningstillstånd, men också den så kallade demokratibestämmelsen i 14 kap. 1 § radio- och tv-lagen. Enligt denna ska programverksamheten som helhet präglas av det demokratiska statsskickets grundidéer och principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet.

SR ska ta hänsyn till radions särskilda genomslagskraft när det gäller programmens ämnen och utformning samt tiden för sändning av programmen (17 § i sändningstillståndet). Bestämmelsen tillämpas bland annat när det gäller program eller inslag som kan uppfattas som diskriminerande. Den innebär enligt granskningsnämndens praxis att programföretaget inte får sända program eller

inslag som är uppenbart kränkande mot något av könen, mot människor med viss hudfärg, nationalitet, religion eller sexuell läggning eller mot människor med olika former av funktionsnedsättningar eller sjukdomar.

Granskningsnämnden får besluta att ett programföretag som brutit mot villkor i sitt sändningstillstånd på lämpligt sätt ska offentliggöra nämndens beslut (17 kap. 10 § radio- och tv-lagen).

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämnden konstaterar att NN:s uttalanden om det etniska Ukraina var uppenbart kränkande mot människor med annan än vit hudfärg. Enligt nämndens mening måste det i och för sig vara möjligt för programföretagen att intervjua personer som har radikala och antidemokratiska åsikter utan att det strider mot kravet på opartiskhet. Att programledarna eller reportern inte tydligare tog avstånd från NN:s uttalanden under eller i nära anslutning till intervjun innebär en klar brist i förhållande till bestämmelsen om radions särskilda genomslagskraft. Det förhållandet att programledarna, genom intervjun med docenten, satte NN:s uttalanden i en kontext där det klargjordes att NN tillhörde en grupp radikala högerextremister, uppvägde inte denna brist. Inslaget strider därför mot bestämmelsen om radions särskilda genomslagskraft.

Detta beslut har fattats av Henrik Jermsten, Elisabet Bäck, Ingrid Carlberg, Maria Edström, Leif Hedman, Jan Holmberg och Martin Holmgren efter föredragning av Johannes Wik.

På granskningsnämndens vägnar

Henrik Jermsten

Johannes Wik